

هنجاریابی مقدماتی پرسشنامه اینیاگرام در بین دانشجویان

The Initial Standardization of Enneagram Test for among students

پوپک رحیمی^۱، شهرام وزیری^۲

Abstract

The present study aimed at conducting an initial standardization of Enneagram Test for among students. So, if it has a high reliability and validity, it can be used to prepare the Iranian norm. The statistical population of the study included students from Tehran who studied at a university in Tehran. The sampling method was carried out in this research. The sample size was 368 people (177 women) and (191 men) who were tested by Enneagram Wagner questionnaire. To analyze the data, the index of statistical analysis of the main components and exploratory factor structure was used. The findings showed that the Enneagram Test in Iranian society had a good validity (0/56 to 0/82) and reliability (0/597 to 0/930). Based on the findings, This tool can be used in the Iranian community as

چکیده

پژوهش حاضر با هدف هنجاریابی مقدماتی پرسشنامه اینیاگرام در بین دانشجویان انجام شد تا در صورت اعتبار و روایی بالا بتوان از آن برای تهیه نرم ایرانی سود برد. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان شهر تهران بودند که در زمان انجام پژوهش در یکی از دانشگاه‌های شهر تهران به تحصیل اشتغال داشتند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به روش در دسترس انجام شد. حجم نمونه ۳۶۸ نفر بود، (۱۷۷ زن) و (۱۹۱ مرد) که با پرسشنامه اینیاگرام واگنر مورد آزمون قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص آماری تحلیل مؤلفه‌های اصلی و ساختار عاملی اکتشافی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که پرسشنامه اینیاگرام در جامعه ایرانی دارای روایی (۰/۵۶) تا (۰/۸۲) و پایایی (۰/۵۹۷ تا ۰/۹۳۰) مناسبی

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

Email: poupak.rahimi@gmail.com

۲. گروه روان‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

a tool of pivotal personality typology. based on the findings, According to the findings, application of the Enneagram test recommend for normal people and research studies

است. بر اساس یافته های به دست آمده، این ابزار می تواند در جامعه ایرانی به عنوان ابزار تیپ شناسی شخصیتی پایا و روا مورد استفاده قرار گیرد.

Keywords: Enneagram Test, ویژه های کلیدی: ویژگی شخصیتی، اینیگرام، هنجار یابی

مقدمه

یکی از رشته های علم روان شناسی، روان شناسی شخصیت است که ابعاد وجودی انسان را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار می دهد. دیدگاه روان شناسان نسبت به شخصیت با توجه به تعریفی که از آن ارائه می دهند، متفاوت است. اما می توان گفت که شخصیت الگوی صفات نسبتاً دائمی و ویژگی های منحصر به فرد است که به رفتار شخص ثبات و فردیت می بخشد (رابرتس و مروچک، ۲۰۰۸).

کلمه شخصیت معادل کلمه "Personality" است. درحقیقت این کلمه از ریشه لاتین پرسونا گرفته شده که به معنای نقاب یا ماسکی بود که در یونان و روم باستان، بازیگران تئاتر بر چهره می گذاشتند. این تعبیر تلویحاً اشاره بر این مطلب دارد که شخصیت هر فرد، ماسکی است که او بر چهره خود می زند تا وجه تمیز او از دیگران باشد. شخصیت از بنیادی ترین مفاهیم روان شناسی است. روان شناسی شخصیت حوزه ای است که به بررسی ویژگی های فردی اعم از هیجانی و رفتاری می پردازد که معمولاً ثابت و قابل پیش بینی اند و در زندگی روز مره قابل پیگیری هستند (کاپلان و سادوک؛ ۲۰۱۵).

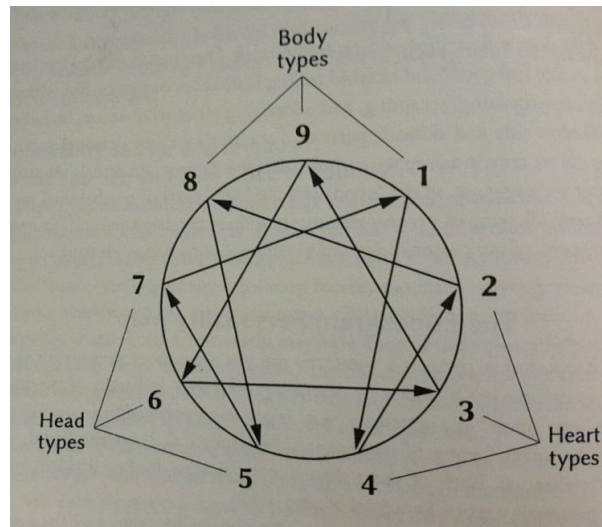
شخصیت هم بیانگر آن دسته از خصوصیات فرد است که او را از سایرین متمایز و منحصر به فرد می نماید و هم بیانگر آن دسته از خصوصیات است که در همه ی انسان ها مشترک است. شخصیت هم شامل جنبه های پایدارتر و تغییرناپذیر است که گاهی ساختار نامیده می شود و هم شامل جنبه های ناپایدار و تغییرپذیرتر، که گاهی فرآیند خوانده می شود. شخصیت شامل آموخته ها (فرآیندهای تفکر) هیجانات و عواطف (فرآیندهای احساسی) و رفتارهای شهودی (فرآیندهای حرکتی و غریزی) است. شخصیت بیشتر به روابط پیچیده ی میان فرآیندهای شناختی، عواطف و رفتارهای فرد اهمیت می دهد و سرانجام می توان گفت که این فرآیندها با توجه به محرک ها و موقعیت هایی به وجود می آیند که بعضی از آن ها از محیط و بعضی را خود

شخص موجب می شود. باید دانست که انسان ها در خلاء عمل نمی کنند، بلکه با توجه به موقعیت ها و شرایط، پاسخ داده و خود را بیان می کنند (دقیقیان، ۱۳۹۰).

برای شناخت شخصیت افراد روان‌شناسان ابعاد مختلف شخصیت را بررسی و آن‌ها را به تیپ‌های شخصیتی متفاوت تقسیم کرده اند و معتقدند که ارائه این تیپ بندی ها می تواند به ما کمک کند تا در برنامه ریزی های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و... از این مقوله استفاده کنیم. اگر در عمل بتوانیم افراد را به گروه های مجزائی تقسیم کنیم و متناسب با ظرفیت ها و قابلیت های آنان برنامه ریزی کنیم، در عمل کارایی و توانمندی بالاتری را در سطح جامعه شاهد خواهیم بود. به این جهت از دیرباز مسئله تعیین تیپ شخصیتی افراد و کمک به رشد آن‌ها مورد توجه جوامع متمدن بوده است (گروسی فرشی، ۱۳۸۷).

مهم ترین دلیل برای تمایل به شناخت شخصیت، شناخت خود است که یکی از دیربازترین تمایلات انسان بوده و هست. امروزه کلمات زیادی از جمله: خودشناسی، شناخت کودک درون، ستاره شناسی (استرولوژی)، تحلیل شخصیت ها و ... می شنویم که هر کدام طرفداران خاص خود را دارد. نقطه مشترک همه ی آن‌ها این است که می خواهند هر چه بیشتر فرد را با روحیات، ویژگی ها و توانایی های بالقوه و بالفعل خود نزدیک کنند، تا به این ترتیب به شناخت بزرگترین ناشناخته ها که همانا ذات و روان انسان است نایل گردند (ایچازو، آصفی ۱۳۸۹).

واقعیت این است که انسان تا خود را نشناسد نمی تواند دیگران را بشناسد و از طرف دیگر تا دیگران را نشناسد نمی تواند به واقعیت های خود پی ببرد. کلید این معما این است که شناختن خود و دیگران در واقع دو روی یک سکه هستند و آن عبارت از شناختن طبیعت انسان است. از آنجایی که طبیعت انسان قلمرو گسترده ای را در بر می گیرد پس بهتر است برای این قلمروی آشنا ولی کشف نشده نقشه دقیقی ترسیم کنیم و در این راستا ابزار قابل اطمینانی را برای تدوین نگاره ای درباره این که چه هستیم و به کجا می رویم در اختیار داشته باشیم تا راه خود را گم نکنیم. به باور ما اینیاگرام همان نقشه طبیعت انسان است که بشر از دیرباز در جستجوی آن بوده است. هر چند علامت و نماد اینیاگرام همانند بسیاری از ریشه های نظریه های روان‌شناختی آن باستانی است، لیکن با توجه به این که طبیعت انسان در طول سال ها تغییر نیافته اینیاگرام به طور چشمگیری جنبه ی معاصر دارد. اینیاگرام از سنت های غنی روان‌شناختی و فلسفی به ما منتقل شده است و نمایانگر شناخت عمیقی از طبیعت انسان بوده و چیزی است که امروزه همانند گذشته مورد نیاز است (ریسو، ترجمه جزایری ۱۳۹۵).

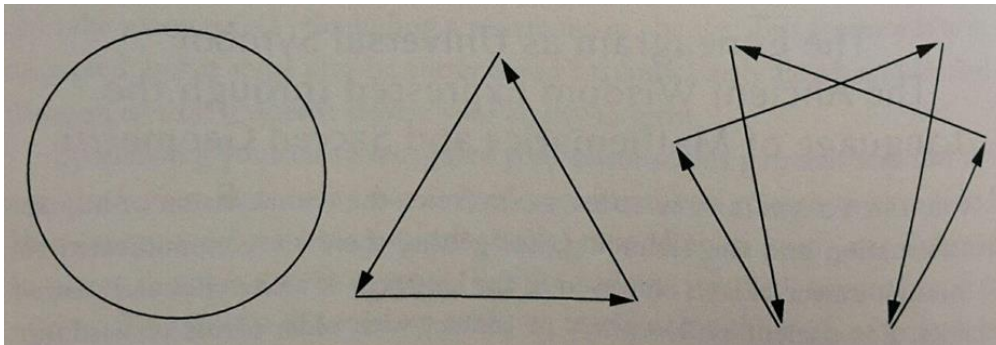

اینیاگرام سیستمی است از ۹ تیپ شخصیتی که روان‌شناسی مدرن و ذهن سنتی را ترکیب کرده، یک زبان جهانی و ابزار نیرومندی برای درک خود و سایر افراد در زندگی به دست داده است. اینیاگرام واژه یونانی است که از کلمه ennea به معنای «نه» و gram به معنای «کشیدن» تشکیل شده است (تالون و سیکورا، ۲۰۰۶). طرح آن از یک مثلث و شش ضلع در درون دایره تشکیل شده و ترکیب این عناصر «نه» نقطه در طول دایره ایجاد کرده است. هر کدام از ۹ تیپ شخصیتی اینیاگرام تفاوت، قدرت‌ها، استعدادها، راهبردهای مقابله خوب رشد یافته و به همان اندازه مشکلات هر تیپ شخصیت برای ارتباط با خود و دیگران و محیط را توصیف می‌کند و به طور دقیقی محاسبات دنیای درون فرد را براساس آن چه که او انجام می‌دهد را نشان می‌دهد (پالمر، ۱۹۹۵). به علت شرایط بیوشیمیایی، ژنتیکی، فیزیولوژیکی و محیطی، فرد در یکی از این تیپ‌ها قرار می‌گیرد و با یکی از تیپ‌های مثلثی که در آن قرار دارد مشترکات زیادی دارد که تیپ شخصیت و بال قوی او را مشخص می‌کند و از سایر تیپ‌ها نیز خصوصیات را دارا می‌باشد. تمام تیپ‌های شخصیت برابرنند، هیچ‌تیبی بهتر از تیپ دیگر نیست. برتری‌ها و ضعف‌های رشد انسان می‌تواند در هر تیپ یافت شود. هر تیپ بعد سالم و بعد ناسالم را دارد (اهانراهان، ۲۰۰۷).

شکل اینیاگرام یک ستاره ۹ گوشه است که در داخل یک دایره جا گرفته است. با این که خاستگاه این شکل چندان مشخص نیست، به نظر می‌رسد که قدمتی چند هزار ساله داشته باشد. سه شکل داخل شکل اینیاگرام مشهود است: دایره به نشانه اتحاد، مثلث به نشانه قانون تثلیث (سه

-
- 1 - Tallon & Sikora
  - 2 - Palmer
  - 3 - O'Hanrahan

گانه باوری)، و شکل ۶ گوشه به نشانه قانون هفت. در واقع شکل اینیاگرام مخلوطی است از قانون تثلیث و قانون هفت که در داخل یک دایره تعبیه شده اند. بنابراین، شکل اینیاگرام سمبلی است از ابدیت (دایره)، خلقت (بر اساس قانون تثلیث) و آیین زنجیره وار تکامل (بر اساس قانون هفت). این سه شکل در کنار هم این نکته را به بیننده القاء می کنند که ما در یک جهان در حال تکامل زندگی می کنیم و وحدتی ریشه ای در متن تمام اشیاء در حال رشد جهان وجود دارد (چستنت، ۲۰۱۳).

وجه تمایز روش اینیاگرام این است که در این روش خودشناسی، هریک از افراد علاوه بر داشتن یک شخصیت اصلی از میان ۹ شخصیت دیگر، تحت تأثیر شخصیت های مجاور و مقابل خود هستند. علاوه بر آن هر شخصیت در ۹ لایه ی مختلف سلامت تا بیماری شخصیتی مورد تحلیل قرار می گیرد. بدین ترتیب شخصیت غالب و اصلی هر فرد (که ثابت و غیر قابل تغییر است) تحت تاثیر زیرگونه های مجاور و مقابل شخصیتی نیز قرار دارد و علاوه بر ویژگی های ثابت و مشخص شده برای هر تیپ شخصیتی، طیف گسترده ای از رفتارهای سالم تا ناسالم را دارا خواهد بود (دهستانی، ۱۳۹۳).

در اینیاگرام عملکرد انسان بر اساس سه مرکز شعور است. مرکز احساسی، ذهنی و حرکتی. این مراکز سه شکل از درک و دریافت، شیوه و روش، بیان و ابراز در انسان را نشان می دهد. عملکرد هر مرکز دارای مزیت ها و مشکلاتی است و می تواند کاربردهای به جا و نا به جا داشته باشد. شناخت این مراکز در روابط متقابل ما با دنیای اطراف و تعبیر و تفسیر ما از آن کمک کننده است و همچنین می تواند برای ما هدایت کننده باشد (چستنت، ۲۰۱۳). در واقع، این سه مرکز نحوه بیان و بروز منحصر به فرد هر انسان را موجب می شود، و از آن جایی که این سه مرکز شعور در هر فرد به گونه ای مستقل و یگانه عمل می کند، نحوه ابراز و بیان هر شخص نیز متفاوت خواهد بود (پالمر، ترجمه الوندی، ۱۳۹۵).

مرکز حرکتی شامل تیپ های ۸ و ۹ و ۱ می باشد. در تمام فعالیت های فیزیکی و همچنین غریزی این مرکز فعال است. وقتی که فکر حرکت در درون انسان آغاز می شود مرکز حرکتی فعال شده است. یک تکانه و کشش از سوی مرکز حرکتی می تواند راهنمای قابل اعتمادی برای یک اقدام صحیح باشد اما کاربرد غلط مرکز حرکتی می تواند انسان را به سمت رفتارهای آنی و یا سکون و تنبلی رهنمون شود (چستنت، ۲۰۱۳). برون ریزی اولیه ی آن ها قضاوت، انکار و مقاومت است. آن ها ممکن است با بی حس شدن خود واقعی شان مبارزه کنند. وقتی عصبانی می شوند با انگیزه و اهل مسابقه هستند. ترس برایشان مهم نیست، آن را نادیده می گیرند یا بر آن تسلط دارند. آن ها در جستجوی تایید و رفاه هستند (فاور و فاور، ۲۰۱۲).

مرکز احساسی شامل تیپ های ۲ و ۳ و ۴ می باشد. این مرکز عملکرد احساسی را تنظیم می کند مانند تجربه و بیان هیجانات. این مرکز به انسان اجازه می دهد هیجانات خود را احساس کند و با هم دلی با دیگران ارتباط برقرار کند اما کاربرد غلط این مرکز می تواند فرد را به سمت زود رنجی بی احساسی و یا کنترل هیجانی رهنمون شود (چستنت، ۲۰۱۳). برون ریزی اولیه ی آن ها نیاز شدید به توجه، نیاز به تأیید و درخواست وابستگی به دیگران است. آن ها ممکن است با تشخیص خود کاذبشان مبارزه کنند. وقتی احساس اضطراب می کنند با انگیزه و اهل مسابقه هستند. ترس خود را نادیده می گیرند. آن ها در جستجوی توجه هستند (فاور و فاور، ۲۰۱۲).

مرکز ذهنی شامل تیپ های ۵ و ۶ و ۷ می باشد. کار این مرکز سر و سامان دادن به افکار است. تجربه و بیان افکار عقاید و دیگر فعالیت های شناختی کارکرد این مرکز است. وقتی که نیاز به تجزیه و تحلیل بی غرض و استدلال باشد این مرکز می تواند به دقت موقعیت را بررسی کند. (چستنت، ۲۰۱۳). برون ریزی اولیه آن ها تنفر، اجتناب و فراقکنی با تمرکز بر مرجع قدرت است. با پیش دآوری مبارزه می کنند. وقتی احساس ترس و اضطراب می کنند با انگیزه و اهل مسابقه هستند. ترس آنها را دچار آشفتگی می کند و سعی می کنند که با آن دست و پنجه نرم کنند. آن ها در جستجوی اطمینانی دوباره هستند، چه از مرجع قدرت، اعتقادات، فلسفه یا کلمات مهر آمیز (فاور و فاور، ۲۰۱۲).

شناخت ویژگی های تیپ های شخصیتی اینیگرام موارد استفاده متعددی دارد که مهم ترین آن ها عبارتند از: خودآگاهی و خودشناسی روشن و عمیق تر و آشنایی با مسیر رشد و تکامل هر سنخ شخصیتی، آموزش پیش از ازدواج که به وسیله آشنایی با قالب های فکری و حسی طرفین منجر به انتخاب آگاهانه و مناسب تری می شود، زوج درمانی از طریق شناخت کامل و عمیق همسر، آموزش و راهنمایی در انتخاب شغل به وسیله آشنایی با تمایلات شغلی هر سنخ شخصیتی و همچنین به مشاوران کمک می کند که به مرکز توجه مراجعین پی برده و آن ها را با ساختار

خصوصیاتشان، راه‌کارهای سازش و حرکت به بهترین سطح از تیپ شخصیتی خود آشنا سازند (بارتلت، ۲۰۰۷). روان‌شناسانی نظیر (ماتیس، ۲۰۰۷ و گرادنر، ۲۰۰۲) نیز اشاره می‌کنند که با استفاده از آموزش اینیاگرام می‌توان به افراد کمک نمود تا واکنش‌های خودکار خودشان و دیگران را به طور دقیق‌تری درک کنند و در همه ابعاد ارتباطی زندگی خود موفق‌تر شوند.

با مطالعه نه تیپ شخصیتی در اینیاگرام، اشتیاق‌های اساسی هر تیپ را می‌توان به دست آورد. اینیاگرام، قدرت، ضعف، عادت‌ها و پاسخ‌های نهان انسان‌ها را به تصویر می‌کشد و به طور دقیقی محاسبات دنیای درونی فرد را بر اساس آن چه که شخص انجام می‌دهد، مشاهده می‌کند. بر اساس این تیپ‌شناسی‌ها، انسان‌ها با الگوهای مشخصی به دنیای خویش می‌نگرند و سپس از طریق آن به تفسیر جهان می‌پردازند. این الگوها موجب می‌شوند که فرد به اطلاعات و مسایل خاصی توجه کند و برخی از اطلاعات پیرامون خود را نادیده بگیرد (آرتور، ۲۰۰۸).

۴

اینیاگرام به تنهایی یک مدل درمان نیست اما می‌تواند در هر رویکرد درمانی کاربرد داشته باشد. اینیاگرام مرز بین روان‌شناسی معنوی و غیردینی است. روان‌شناسی معنوی معتقد است که هر انسانی هدیه‌ای مقدس برای عرضه کردن دارد اما واکنش تدافعی ما به تجربه‌ی درد در انسان این هدیه را ناشناخته باقی می‌گذارد. واکنش دفاعی افراد می‌تواند تشبیهی از ودیعه مقدس آن‌ها باشد اما در واقع یک ماسک حفاظتی است و اغلب به یک نقاب، خودکاذب، جمود ذهنی و یا یک خود فراموشی مربوط است. برای مثال ودیعه الهی افراد هم وابسته در مهربانی و درک عمیق‌شان متجلی می‌شود، در صورتی که آن‌ها ممکن است از قابلیت‌هایشان در راستای پنهان‌سازی هویت و حراست از عریان شدن آسیب‌های اولیه‌شان استفاده کنند. با تشخیص خودکاذب یک مراجع، درمانگر می‌تواند خاستگاه آسیب نهفته را متوجه شود و بداند که او در جایی که هست حقیقتاً به چه چیز نیازمند است. یادگیری اینیاگرام به صدها صورت به انسان کمک می‌کند. اینیاگرام می‌تواند دقت تشخیص درمانگران را بهتر کند و در درک سریع تفاوت‌انگیزه‌های انسان‌ها و راهبردهای مدارا و الگوی ارتباطی آن‌ها یاریگر باشد. به نظر می‌رسد که شکست درمان اغلب به عدم شناخت درمانگر از انتقال و انتقال متقابل مربوط است. دانش کاربرد ماهرانه‌ی اینیاگرام اغلب به درمانگر کمک می‌کند سوگیری‌های مثبت و منفی خود را تشخیص دهد و تأثیر آن بر درمان را درک کند. اینیاگرام یک ساختار فوق‌العاده برای تفسیر دقیق و عبور از انتقال متقابل ارائه می‌دهد (بارتلت، ۲۰۰۷).

-
- 1 - Bartlett
  - 2 - Matisse
  - 3 - Gradnr
  - 4 - Arthur
  - 5 - Bartlett

بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال اعتباریابی مقدماتی جهت بررسی روایی و پایایی برای تیپ های شخصیت پرسشنامه ی اینیاگرام واگنر در میان دانشجویان دانشگاه های تهران بر اساس این مدل انتخاب شد، تا بر پایه آن بتوان گامی در جهت ساخت و استفاده از ابزارهای متناسب با فرهنگ ایرانی برداشت و با مطالعات گسترده تر بعدی، به یک وسیله عینی و معتبر و روا برای ارزیابی تیپ های مختلف شخصیت اینیاگرام دست یافت که با استفاده از آن بتوان افراد را در تیپ های مختلف شخصیت قرار داد. نظر به این که در دهه های اخیر، پژوهش پیرامون سنجش ویژگی های شخصیتی افراد افزایش یافته، قبل از هرچیز، وجود ابزاری معتبر و پرکاربرد و متناسب با بافت فرهنگی و بومی در این حیطه بسیار حائز اهمیت است، زیرا ابزارهای فاقد پایایی و روایی نتایج حاصل از پژوهش را هم بی اعتبار می کند. در پژوهش حاضر سعی شده به این سؤال پاسخ داده شود که آیا می توان در جامعه ی ایرانی از پرسشنامه ی اینیاگرام برای تفکیکی تیپ های شخصیتی استفاده کرد؟

روش

روش پژوهش حاضر از نوع پژوهش های توسعه ای بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بودند. روش نمونه گیری به صورت در دسترس بود. حجم نمونه، ۳۶۴ (۱۷۱ زن و ۱۹۳ مرد) بودند که در میان دانشجویان دانشگاه های شهر تهران انجام شد.

روش اجرا بدین صورت بود که با توجه به هدف پژوهش، در دانشگاه های شهید بهشتی، رودهن و دانشگاه تهران و واحد مرکز با پرسشنامه های مورد نظر پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. قبل از انجام و تکمیل پرسشنامه ها، با جلب رضایت آزمودنی ها و توضیحات در مورد انجام آن و همچنین توضیحاتی جهت آشنایی با دانش اینیاگرام پرسشنامه ها توسط دانشجویان تکمیل و جمع آوری گردید. داده های خام به دست آمده در SPSS وارد و تجزیه و تحلیل انجام شد. همچنین به آزمودنی ها اطمینان داده شد که اطلاعات آن ها محرمانه باقی خواهد ماند و در پرسشنامه ها از اسامی پاسخگویان استفاده نخواهد شد.

ابزار پژوهش

لااقل چهار تست شخصیت اینیاگرام توسط افراد مختلف ساخته شده است. توسط توماس زینکل، هلن پالمر، دیوید دنیلز و ویرجینیا پرایز. در کنار این ها بیشترین استفاده از تست ریسو- هادسون بوده است (اینگرسل و زیتلر، ۲۰۱۰). در پژوهش حاضر به هنجاریابی مقدماتی تست واگنر پرداخته شد.

دکتر جری واگنر، دکترای روان‌شناسی بالینی و عضو هیئت علمی دانشگاه لویال در شیکاگو است. وی از نخستین دانش‌آموختگان اینیاگرام در آمریکا می‌باشد. رساله‌ی واگنر یکی از اولین نوشته‌ها و مطالعات علمی در زمینه‌ی اینیاگرام بوده است. وی از سال ۱۹۸۰ میلادی به تدریس اینیاگرام مشغول است و تألیفات متعددی در این زمینه دارد.

نسخه فعلی از مقیاس‌های سبک شخصیت‌شناسی نه‌گانه واگنر^۲ چندین بار تغییر یافته و توسط چندین هزار نفر بازبینی و اصلاح شده است تا به شکل فعلی درآمده است. اولین تلاش واگنر، در انجام آزمون اینیاگرام در اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰ می‌باشد. آن آزمون برای هر تیپ از مجموع ۱۳۵ سوال، ۱۵ آیتم داشت. پس از حدود سه دور رد کردن و انتخاب آیتم‌ها (و افراد) جدید، به نسخه فعلی از مقیاس‌های سبک شخصیت‌شناسی نه‌گانه واگنر دست یافت. این آزمون ۲۰۰ سوالی می‌باشد. برای هر تیپ، ۱۱ آیتم برای بُعد مثبت و ۱۱ آیتم برای اندازه‌گیری ویژگی‌های منفی وجود دارد. این نسخه منتشر شده از مقیاس‌های سبک شخصیت‌شناسی نه‌گانه واگنر از نمرات استاندارد شده استفاده می‌کند و نه نمرات خام. ابتدا این تست توسط ۵ دانش‌آموخته‌ی زبان انگلیسی ترجمه و نتیجه توسط دانش‌آموخته‌ی زبان فارسی و مسلط به زبان انگلیسی مورد بازبینی قرار گرفت. سپس مجدداً به انگلیسی برگردانده و به فارسی ترجمه شد و روی یک گروه ۳۰ نفری اجرا شد تا مشخص شود که به لحاظ بار معنایی مغایرتی با مفهوم اولیه‌ی تست ندارد. پس از اطمینان از ترجمه صحیح آن مورد استفاده قرار گرفت. در این آزمون، از مقیاس لیکرت ۵ نقطه‌ای^۳ استفاده شده است. آزمودنی‌ها می‌توانند در طیف ۵-۱ به سوالات پاسخ دهند.

عدد ۱- اگر کلمه یا عبارت تقریباً هرگز مناسب فرد نبوده است.

عدد ۲- اگر به ندرت یا گاهی مناسب فرد بوده است.

عدد ۳- اگر گهگاهی مناسب فرد بوده است.

عدد ۴- اگر اغلب یا مکرر مناسب فرد بوده است.

عدد ۵- اگر تقریباً همیشه مناسب فرد بوده است.

یک فرد می‌تواند به این طریق، بررسی کند که با توجه به کدام تیپ، بالاترین نمرات مثبت را کسب می‌کند. واگنر، برای بررسی اعتبار همگرا و افتراقی، نمرات افراد شرکت‌کننده در آزمون اینیاگرام را با نمرات آن‌ها در سنخ‌نمای مایرز - بریگز (MBTI) و پرسشنامه خودگزارشی میلیون-ایلینوی (MSRI) مقایسه کرد و به وضوح الگوهای متفاوتی برای سبک‌های اینیاگرام و پروفایل آن‌ها در MBTI و MSRI پیدا کرد. همچنین، نتایج بررسی پایایی همه تیپ‌های نه‌گانه در مطالعه واگنر (۱۹۸۳) قابل قبول و بالاتر از ۰/۷۰. گزارش شد که نشان‌دهنده مناسب بودن این

1 - Zeitler

2 - Werner Enneagram Personality Style Scales (WEPS)

3 - point Likert scale

ابزار است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، داده های جمع آوری شده در این مطالعه با استفاده از آماره های توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد، و ...) و استنباطی به منظور محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای برآورد همسانی درونی مقیاس و تحلیل مولفه های اصلی استفاده شد.

یافته ها

بر اساس یافته های پژوهش، ۴۸/۱ درصد آزمودنی ها زن و ۵۱/۹ درصد مرد بودند که تحصیلات ۴/۶ درصد آزمودنی ها دیپلم؛ ۲/۷ درصد کاردانی؛ ۴۳/۵ درصد دانشجوی؛ ۱۸/۸ درصد کارشناسی و ۲۵/۵ درصد ارشد و بالاتر بودند و ۴/۹ درصد افراد نیز میزان تحصیلات خودشان را گزارش نکرده بودند. همچنین میانگین و انحراف معیار سن زنان به ترتیب برابر با ۲۸/۹۳ و ۸/۹۱۱ است. حداقل سن ۱۸ و حداکثر ۵۶ سال است. میانگین و انحراف معیار سن مردان به ترتیب برابر با ۲۴/۷۴ و ۶/۱۸۸ است. حداقل سن ۱۸ و حداکثر ۵۳ سال است.

جدول ۱: آزمون های نرمال بودن تک متغیری در تیپ های نه گانه

جنسیت	کالماگارف - اسمیرنوف			شاپیرو - ویلک			
	آماره	درجه آزادی	معنی داری	آماره	درجه آزادی	معنی داری	
تیپ ۱	زن	۰/۰۶۱	۱۷۴	۰/۲۰۰	۰/۹۹۴	۱۷۴	۰/۷۳۱
	مرد	۰/۰۴۵	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۵	۱۹۱	۰/۷۰۸
تیپ ۲	زن	۰/۰۶۳	۱۷۴	۰/۰۹۰	۰/۹۸۴	۱۷۴	۰/۰۵۰
	مرد	۰/۰۴۰	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۰	۱۹۱	۰/۱۸۳
تیپ ۳	زن	۰/۰۵۳	۱۷۴	۰/۲۰۰	۰/۹۸۷	۱۷۴	۰/۱۰۷
	مرد	۰/۰۶۵	۱۹۱	۰/۰۵۱	۰/۹۹۰	۱۹۱	۰/۱۸۰
تیپ ۴	زن	۰/۰۴۱	۱۷۴	۰/۲۰۰	۰/۹۹۴	۱۷۴	۰/۶۷۴
	مرد	۰/۰۳۵	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۲	۱۹۱	۰/۳۴۱
تیپ ۵	زن	۰/۰۵۹	۱۷۴	۰/۲۰۰	۰/۹۸۷	۱۷۴	۰/۱۰۳
	مرد	۰/۰۷۰	۱۹۱	۰/۰۲۵	۰/۹۹۴	۱۹۱	۰/۵۸۰
تیپ ۶	زن	۰/۰۴۹	۱۷۴	۰/۲۰۰	۰/۹۸۱	۱۷۴	۰/۰۱۶
	مرد	۰/۰۴۲	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۳	۱۹۱	۰/۵۳۳
تیپ ۷	زن	۰/۰۶۶	۱۷۴	۰/۰۶۴	۰/۹۸۸	۱۷۴	۰/۱۶۴
	مرد	۰/۰۵۱	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۴	۱۹۱	۰/۶۳۰
تیپ ۸	زن	۰/۰۶۸	۱۷۴	۰/۰۴۹	۰/۹۹۲	۱۷۴	۰/۴۳۷
	مرد	۰/۰۴۷	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۸۹	۱۹۱	۰/۱۷۴
تیپ ۹	زن	۰/۰۶۳	۱۷۴	۰/۰۸۹	۰/۹۹۳	۱۷۴	۰/۵۸۳
	مرد	۰/۰۴۳	۱۹۱	۰/۲۰۰	۰/۹۹۰	۱۹۱	۰/۱۷۷

جدول ۱. نشان می دهد که در شاخص های آزمون کالماگروف - اسمیرنوف که مناسب نمونه های بزرگ است، تمام تیپ ها به استثنای تیپ ۵ در مردان و تیپ ۸ در زنان از لحاظ توزیع تک متغییری در وضعیت نرمال هستند.

پایایی اولیه آزمون

جدول ۲. شاخص های توصیفی و پایایی خرده مقیاس های تیپ های نه گانه

تیپ ها	تعداد ماده ها	پایایی	میانگین	انحراف معیار
۱	۲۲	۰/۸۱۳	۷۵/۶۲	۱۰/۷۴۸
۲	۲۲	۰/۷۹۹	۷۵/۴۷	۱۰/۲۷۱
۳	۲۲	۰/۸۶۲	۷۳/۸۷	۱۲/۶۵۳
۴	۲۲	۰/۷۶۰	۷۰/۵۱	۱۰/۶۱۷
۵	۲۲	۰/۸۰۱	۶۰/۲۸	۱۱/۳۷۱
۶	۲۲	۰/۸۳۳	۷۴/۹۱	۱۱/۷۵۶
۷	۲۲	۰/۸۳۷	۷۴/۰۱	۱۲/۲۵۷
۸	۲۲	۰/۸۶۰	۷۱/۲۱	۱۲/۶۶۳
۹	۲۲	۰/۷۳۶	۶۳/۶۸	۱۰/۳۲۰

جدول ۲ پایایی اولیه تیپ های نه گانه به همراه شاخص های توصیفی را نشان می دهد. حداقل پایایی در تیپ ۹ ($R=0/736$) و حداکثر پایایی در تیپ ۹ ($R=0/862$) است. در این مرحله عبارات فاقد پایایی با نقطه برش زیر ۰/۲ و منفی از تحلیل اضافی کنار گذاشته شدند.

جدول ۳. کفایت نمونه برداری و کرویت

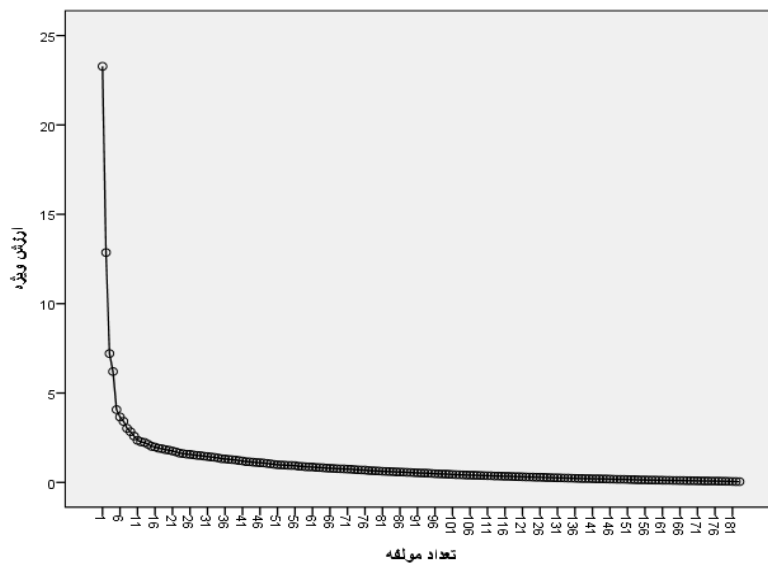
کرویت بارتلت	کفایت نمونه برداری	۰/۷۷۸
	مجذور کای	۳۷۵۵/۷۳۴
	درجه آزادی	۱۶۶۵۳
	معنی داری	۰/۰۰۰

جدول ۳ نشان می دهد که نمونه دارای کفایت لازم برای تحلیل است.

جدول ۴. مقادیر واریانس تبیین شده در هر یک از تیپ های نه گانه

مولفه	ارزش ویژه اولیه			استخراج مجموع مجذور بارها			چرخش مجموع مجذور بارها		
	کل	درصد واریانس	درصد تراکمی	کل	درصد واریانس	درصد تراکمی	کل	درصد واریانس	درصد تراکمی
۱	۲۳/۲۷۸	۱۲/۷۲۰	۱۲/۷۲۰	۲۳/۲۷۸	۱۲/۷۲۰	۱۲/۷۲۰	۱۲/۵۸۲	۶/۸۷۶	۶/۸۷۶
۲	۱۲/۸۶۲	۷/۰۲۸	۱۹/۷۴۸	۱۲/۸۶۲	۷/۰۲۸	۱۹/۷۴۸	۱۰/۸۶۸	۵/۹۳۹	۱۲/۸۱۴
۳	۷/۲۰۹	۳/۹۴۰	۲۳/۶۸۸	۷/۲۰۹	۳/۹۴۰	۲۳/۶۸۸	۱۰/۱۸۹	۵/۵۶۸	۱۸/۳۸۲
۴	۶/۲۰۱	۳/۳۸۹	۲۷/۰۷۶	۶/۲۰۱	۳/۳۸۹	۲۷/۰۷۶	۷/۵۵۲	۴/۱۲۷	۲۲/۵۰۹
۵	۴/۰۷۲	۲/۲۲۵	۲۹/۳۰۲	۴/۰۷۲	۲/۲۲۵	۲۹/۳۰۲	۷/۳۳۸	۴/۰۱۰	۲۶/۵۱۹
۶	۳/۶۵۹	۱/۹۹۹	۳۱/۳۰۱	۳/۶۵۹	۱/۹۹۹	۳۱/۳۰۱	۵/۶۱۱	۳/۰۶۶	۲۹/۵۸۵
۷	۳/۴۱۷	۱/۸۶۷	۳۳/۱۶۸	۳/۴۱۷	۱/۸۶۷	۳۳/۱۶۸	۴/۳۸۸	۲/۳۹۸	۳۱/۹۸۳
۸	۳/۰۲۴	۱/۶۵۲	۳۴/۸۲۱	۳/۰۲۴	۱/۶۵۲	۳۴/۸۲۱	۴/۰۹۳	۲/۲۳۶	۳۴/۲۱۹
۹	۲/۸۳۶	۱/۵۵۰	۳۶/۳۷۱	۲/۸۳۶	۱/۵۵۰	۳۶/۳۷۱	۳/۹۳۷	۲/۱۵۱	۳۶/۳۷۱

برای تحلیل مولفه های اصلی راه حل نه تیپ بر اساس ادعای سازنده آزمون انتخاب شد. نه تیپ استخراج شده کلا ۳۶/۳۷ درصد از کل واریانس تیپ ها نه گانه را تبیین می کند. بیشترین واریانس در مولفه یک (۱۲/۷۲ درصد و کمترین واریانس در مولفه دو (۱/۵۵ درصد) است.

نمودار ۱. نمودار سنگ ریزه مولفه ها (راه حل کتل)

جدول ۵. پایایی خرده مقیاس‌های تیپ‌های نه گانه بعد از اجرای تحلیل مولفه‌های اصلی

تیپ‌ها	تعداد ماده‌ها	پایایی	میانگین	انحراف معیار
۱	۴۷	۹۳۰.۰	۱۵۸,۱۹	۶۱۹.۲۶
۲	۳۱	۸۹۲.۰	۱۵.۸۶	۳۲۶.۱۸
۳	۲۷	۹۰۳.۰	۴۲.۱۰۰	۵۵۹.۱۵
۴	۲۰	۸۳۷.۰	۲۶.۷۳	۳۵۰.۱۰
۵	۱۷	۸۶۵.۰	۶۲.۶۱	۲۸۶.۱۰
۶	۱۱	۸۳۴.۰	۳۲.۲۷	۱۸۸.۸
۷	۶	۵۹۷.۰	۸۲.۱۷	۲۸.۴
۸	۵	۷۱۷.۰	۰۵.۱۳	۴۸۵.۴
۹	۱۱	۷۲۰.۰	۹۵.۳۲	۷۱۶.۶

جدول ۵ پایایی مجدد تیپ‌های نه گانه را نشان می‌دهد. دامنه پایایی بین ۰/۵۹۷ تا ۰/۹۳۰ است. همان‌طور که مشاهده می‌شود بعد از حذف سوالات ناهم‌ساز و فاقد بار عاملی مناسب، پایایی اکثر تیپ‌ها افزایش یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر هنجاریابی مقدماتی پرسشنامه اینیگرام در بین دانشجویان بود. نتایج یافته‌های این پژوهش با پژوهش واگنر (۱۹۸۳) که نه تیپ را برای این پرسشنامه معرفی کرده و روایی سازه آن را مورد تایید قرار داده بود، همسو بوده است. همچنین نیوجنت^۱ (۲۰۰۲) در پژوهشی به بررسی اعتبار پرسشنامه اینیگرام پرداخت و نشان داد که این پرسشنامه به بررسی نه تیپ شخصیتی می‌پردازد و از اعتبار مناسبی نیز برخوردار است و نتایج این پژوهش با پژوهش حاضر همسو بوده است. این موضوع نشان دهنده چند بعدی بودن این ابزار در بررسی تیپ‌های شخصیتی می‌باشد و از آنجایی که ابزارهای تک بعدی به خوبی نمی‌توانند صفات مورد نظر را مورد سنجش قرار دهند این پرسشنامه با بررسی ۹ تیپ متفاوت شخصیتی بر اساس اینیگرام می‌تواند به عنوان ابزاری مفید در جامعه ایرانی معرفی شود. هر چند که کار بر روی ویژگی‌های روان‌سنجی این ابزار در داخل ایران انجام نشده است، اما پژوهش‌های انجام شده خارجی و استفاده پژوهشگران ذکر شده از این ابزار نشان داده است که این پرسشنامه می‌تواند به عنوان ابزاری روا

1 -Newgent

استفاده شود. همچنین در ادامه و در مورد همسانی درونی و پایایی ابزار، به منظور بررسی پایایی این پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. پایایی هر تیپ نیز به تفکیک ارائه شد. پایایی اولیه گزارش شده، دامنه پایایی بین ۰/۷۳۶ تا ۰/۸۶۲ را نشان داد. در این مرحله عبارات فاقد پایایی با نقطه برش زیر ۰/۲ و منفی از تحلیل اضافی کنار گذاشته شدند.

پس از انجام تحلیل عاملی اکتشافی و جدا سازی تیپ ها مجددا ضریب آلفای کرونباخ برای تیپ های نه گانه ارائه شد و دامنه پایایی بین ۰/۵۹۷ تا ۰/۹۳۰ است. همان طور که مشاهده می شود بعد از حذف سوالات ناهمبست و فاقد بار عاملی مناسب، پایایی اکثر تیپ ها افزایش یافته است. نتایج بررسی پایایی تیپ های نه گانه و پایایی کل نشان دهنده اعتبار قابل قبول این ابزار در جامعه ایرانی بوده است و با نتایج پژوهش واگنر (۱۹۸۳) و نیوجنت (۲۰۰۲) و ادواردز (۱۹۹۱) مبنی بر اعتبار مناسب این ابزار نیز همسو می باشد. همچنین گودین (۲۰۱۰) در پژوهش خود به اعتبار بالای ابزار اینیگرام اشاره کرد و اعتبار بالای این ابزار را نشان دهنده توانایی آن در تشخیص تیپ های نه گانه شخصیتی بر مبنای همسانی درونی بالای سوالات ذکر کرد. در پژوهشی مشابه نیز سپهریان (۱۳۸۹) به بررسی اعتبار و روایی پرسشنامه اینیگرام پرداخت و نشان داد اعتبار این آزمون در بررسی همبستگی درونی سوالات بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۲ است که نشان دهنده اعتبار مناسب آن است و تعداد ۹ عامل را برای آن مورد تایید قرار داد که با نتایج پژوهش حاضر در مورد اعتبار پرسشنامه اینیگرام و گنر همسو بوده است.

به منظور بررسی نرم پرسشنامه اینیگرام ابتدا به دلیل پراکندگی زیاد نمرات، نمرات خام به دسته های مناسب تقسیم شد و سپس بوسیله تبدیل به نمرات استاندارد T و Z نمرات استاندارد برای هر دسته ارائه شد. به دلیل تفاوت در جنسیت جدول نرم برای دو گروه زنان و مردان بصورت جداگانه رسم شد تا از این پس به منظور استفاده از این پرسشنامه با توجه به نرم ارائه شده در نمونه مورد نظر استفاده شود. نرم پرسشنامه اینیگرام در پژوهش های داخلی تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است. همچنین مقایسه با پیشینه های خارجی در مورد نرم به دلیل تفاوت های فرهنگی و اجتماعی قابل بررسی نیست.

پرسشنامه اینیگرام می تواند در خودشناسی و شناخت تیپ شخصیتی افراد در شرایط مختلف، مشاوره پیش از ازدواج و مشاوره عمومی کاربردی باشد. از این رو در این پژوهش به هنجاریابی مقدماتی این ابزار پرداخته شد. به منظور جمع بندی نهایی پژوهش می توان گفت پرسشنامه تیپ های شخصیتی اینیگرام و گنر، ابزاری پایا و روا در نمونه ایرانی بوده است. البته در این پژوهش به دلیل کمبود زمان و امکانات محدوده جغرافیایی خاصی برای نمونه گیری انتخاب شد و سایر

---

1 -Edwards

2-Godin

پژوهشگران می توانند در ابعاد وسیع تر بر روی سایر مناطق ایران این ابزار را مورد بررسی قرار دهند تا تعمیم پذیری نتایج را آسان تر و دقیق تر کند.

نظر به این که هر پژوهشی دارای محدودیت‌هایی است، پژوهش حاضر نیز از این امر مستثنی نبوده و با محدودیت‌هایی همراه بوده است که به آن‌ها اشاره می‌شود: عدم همکاری برخی از دانشجویان در پاسخگویی به پرسشنامه، بازنگرداندن تعدادی از پرسشنامه‌ها و بی جواب گذاشتن برخی از سوالات و به دلیل این که پژوهش در گروه دانشجویان انجام شده است، اکثر افراد را جوانان تشکیل داده اند و این موضوع تعمیم پذیری نتایج به سایر گروه‌های سنی را دشوار خواهد کرد. همچنین پیشنهاد می‌شود گروه‌های مختلف سنی در پژوهش‌های بعدی در نظر گرفته شود و سایر پژوهشگران اعتبار پرسشنامه را به روش باز آزمایشی مورد بررسی قرار دهند تا اعتبار ابزار مورد نظر در طول زمان نیز مورد بررسی قرار گیرد و همچنین روان‌شناسان، مشاوران و برنامه ریزان از این ابزار در شناسایی تیپ‌های شخصیتی به عنوان ابزاری مناسب در مشاوره‌های خانواده، ازدواج و ... استفاده کنند.

منابع

- پالمر، هلن. (۱۳۸۹). **اناگرام (شخصیت شناسی) در محیط کار و زندگی**. ترجمه احسان الوندی. انتشارات رسا.
- دهستانی، منصور. (۱۳۹۳). **۹ چراغ جادوی شخصیت**. انتشارات میم.
- دقیقیان، پروین. (۱۳۹۰). **روان شناسی تیپ‌های شخصیتی نه گانه**. تهران: نشر آشیانه
- ریسو، دان ریچارد. هادسون، راس. (۱۳۹۵). **انواع شخصیت بر اساس اینیاگرام**. ترجمه مهندس ایرج صابری. شیرین جزایری. انتشارات ارجمند.
- شاختر، هلن. (۱۳۸۶). **روان‌شناسی رشد و شخصیت**. ترجمه م. حجازی، بازنویسی م. نیک آئین. تهران: انتشارات نیک پی.
- گروسی فرشی، میر تقی. (۱۳۸۷). **رویکردی نوین در ارزیابی شخصیت**. تبریز: نشر دانیال.
- واگنر، جروم. (۱۳۷۷). **اینگرام: روش‌های نه گانه شناخت شخصیت**. ترجمه هوشیار رزم آزما. انتشارات سپنج.
- ایچازو، اسکار. (۱۳۹۷). **نه گانه شخصیت**. ترجمه مجید آصفی. نشر فرهنگ.
- سپهریان آذر، فیروزه. (۱۳۸۹). **ساخت مقدماتی آزمون تیپ‌های شخصیتی انیه گرم**. فصلنامه *اندازه‌گیری تربیتی*. سال اول، شماره سوم.

سپهریان آذر، فیروزه. فتاحی، امید. (۱۳۹۳). اثر بخشی آموزش تیپ های شخصیتی اینیاگرام بر سازگاری تحصیلی دانشجویان. *روان شناسی بالینی و شخصیت*. دوره دوم، شماره ده. حسینیان، سیمین. عظیمی پور، پرینسا. کرمی، ابوالفضل. یزدی، سیده منور. کشاورز گرامی، قاسم. (۱۳۹۱). بررسی ویژگی های روان سنجی آزمون تیپ های شخصیتی نه گانه (اینیاگرام). *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*. دوره چهارم، شماره ۱۲.

- Bartlett, Carolyn. S. (2007). *Enneagram Field Guide, Notes on Using the Enneagram in Counseling, Therapy and Personal Growth*. USA. Chestnut, Beatrice (2013). **The Complete Enneagram, 27 Paths to Greater Self-Knowledge**. ISBN:978-1-938314-54-4.
- O'Hanrahan, P.(2007). **Enneagram professional training program**.
- Palmer, H. (1995). **Enneagram in love and work**. USA: Harper Sanfrancisco .
- Riso, D. R., & Hudson, R. (2003). **Personality types:Discover the Enneagram For Self-Discovery**. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Tallon, R.& Sikora, M. (2006). **Awareness to action**. **Chicago**: The university of Scranton center.
- R. Elliott Ingersoll,M.Zeitler.(2010). **Integral Psychotherapy**, In Side Out/Outside In.
- Arthur, K. B. (2008). **Attachment styles and Enneagram types: Developing and testing of an integrated typology for use in marriage and family therapy**, Ph.D Dissertation, Virginia Polytechnic institute and State University.
- Jerry Wagner, Ph.D. (2007) **offers Enneagram Training and Certification Programs. His next training, which includes input on how to use the WEPSS**, is July 23-28, at Loyola University in Chicago.
- Maise, M.(2007). The Enneagram: An innovative approach, *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*.
- Newgent, R.A.(2002). *An investigation of the reliability and validity of the Riso-Hudson Enneagram Type Indicator*